

5. Potencjał przyrodniczy i kulturowy podstawą rozwoju turystyki Pomorza

Jarosław Lichacy, Janusz Cwajna

Wstęp

Turystyka jest ważną i nowoczesną sferą aktywności gospodarczej, a jednocześnie przestrzenią działalności społecznej. Aktywność turystyczna stanowi jeden z mierników poziomu życia mieszkańców i wskaźników rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw – rozwój turystyki jest więc impulsem dynamizującym rozwój społeczno-ekonomiczny kraju. Znaczenie gospodarcze turystyki przejawia się w jej wysokiej zdolności do generowania nowych miejsc pracy, podnoszenia jakości życia lokalnych społeczności, a także podwyższania konkurencyjności regionów. Równocześnie turystyka przyczynia się do odkrywania najcenniejszych zasobów kulturowych i środowiskowych, których eksponowanie poprawia wewnętrzny i zewnętrzny wizerunek kraju, regionów oraz poszczególnych miejscowości. Przy zachowaniu odpowiedniego podejścia, rozwój funkcji turystycznej realizowany w oparciu o najważniejsze atuty przyrodnicze i kulturowe lokalnych społeczności sprzyja utrzymaniu tradycyjnych wartości i zrównoważonemu rozwojowi. Ponadto eksport usług turystycznych wpływa korzystnie na bilans płatniczy kraju oraz wyzwala redystrybucję dochodów z regionów bogatszych do biedniejszych¹.

Do rozważań w ramach niniejszego opracowania autorzy wybrali Pomorze, a w szczególności województwa pomorskie i zachodniopomorskie. Pomorze to polska nazwa dwóch krain historycznych leżących nad Bałtykiem. Początkowo określeniem tym obejmowano wszystkie ziemie nadbałtyckie przyległe do polskiego obszaru etnograficznego. W XI wieku odnoszono je do terytorium między Odrą, Notecią i Wisłą. W tytulaturze książąt gdańskich i szczecińskich określenie to występuje od XIII wieku. Ze względu na tożsamość polskiej nazwy historiografia rozróżnia Pomorze Gdańskie albo Wschodnie oraz Pomorze Szczecińskie albo Zachodnie. Województwo zachodniopomorskie stanowi od 1 stycznia 1999 roku jedną z 16 wojewódzkich jednostek administracyjnych kraju. Położone jest w północno-zachodniej części Polski i obejmuje swym zasięgiem

¹ J. Sikora, *Spółeczno-ekonomiczne uwarunkowania postaw przedsiębiorczych mieszkańców wsi w Polsce*, w: U. Swadźba, B. Pactwa, M. Żak (red.), *Praca-Wieź-Integracja. Praca, przedsiębiorczość, gospodarka oparta na wiedzy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015.

114 gmin i 21 powiatów. Podobnie województwo pomorskie stanowi jedno z 16 polskich województw i podzielone jest na 16 powiatów, cztery miasta na prawach powiatu oraz 123 gminy.

Wybór nastąpił nie bez przyczyny – region Pomorza, do którego zalicza się województwa pomorskie i zachodniopomorskie, należy do regionów o największej recepcji turystycznej w Polsce. To tam znajduje się najwięcej obiektów turystycznych, a także notuje się znaczący wzrost ich liczby w każdym roku. Według danych za rok 2018 w obu województwach funkcjonuje 3 190 obiektów noclegowych, co w skali kraju liczącego ich 11 076 stanowi 28,8%. Należy jednak zaznaczyć, że statystyki te nie obejmują obiektów posiadających do 10 miejsc noclegowych, których również w regionie nadmorskim istnieje wiele. Pod względem ilości miejsc noclegowych są to więc również województwa wiodące w kraju. Dane za rok 2018 wskazują, że w turystycznych obiektach noclegowych województwa pomorskiego znajduje się 115 901 miejsc, natomiast w województwie zachodniopomorskim – 138 094. Stanowi to 31,8% wszystkich miejsc noclegowych w kraju².

W opracowaniu dokonano analizy na podstawie danych statystycznych za okres 2010-2018 (tab. 5.1), które jednoznacznie ukazują ciągły wzrost liczby obiektów noclegowych, jedynie z wahaniami w roku 2011, jednakże spowodowane były one zmianą klasyfikacji obiektów. Dynamika wzrostu korzystniejsza jest dla województwa pomorskiego, które w początkowym etapie okresu badawczego posiadało nieznacznie mniejszą liczbę obiektów. Krańcowy 2018 rok pokazuje przewagę województwa pomorskiego aż o 180 obiektów względem zachodniopomorskiego. Nie odzwierciedla tego analiza wzrostu miejsc noclegowych w tych obiektach, co świadczy o tym, że w mniejszej liczbie obiektów noclegowych w województwie zachodniopomorskim znajdują się aż o 22 193 miejsca więcej niż w obiektach noclegowych województwa pomorskiego. Przyczynę tego stanu stanowi zapewne wielkość obiektów, która jest różna w obu województwach.

Warto zauważyć, że w badanym okresie (2010-2018) stale i równomiernie wzrastała zarówno liczba turystów wypoczywających na Pomorzu, jak i ilość udzielonych noclegów (tab. 5.2). Dynamika wzrostu, szczególnie jeśli chodzi o liczbę turystów korzystających z noclegów w obiektach turystycznych, jest więc znacząca, a w odniesieniu do roku początkowego okresu badawczego (2010) uległa ona podwojeniu.

² Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].

TABELA 5.1. Liczba turystycznych obiektów oraz miejsc noclegowych na Pomorzu w okresie 2010-2018

Rok	Województwo	Liczba obiektów turystycznych	Liczba turystycznych obiektów noclegowych ogółem	Liczba miejsc noclegowych	Liczba miejsc noclegowych ogółem
2010	pomorskie	802	1 618	80 178	186 661
	zachodniopomorskie	816		106 483	
2011	pomorskie	776	1 951	78 115	192 354
	zachodniopomorskie	1 175		114 239	
2012	pomorskie	1 275	2 494	92 541	212 508
	zachodniopomorskie	1 219		119 967	
2013	pomorskie	1 437	2 730	94 278	214 164
	zachodniopomorskie	1 293		119 886	
2014	pomorskie	1 450	2 772	97 131	218 748
	zachodniopomorskie	1 322		121 617	
2015	pomorskie	1 512	2 811	101 739	222 342
	zachodniopomorskie	1 299		120 603	
2016	pomorskie	1 522	2 866	110 571	234 662
	zachodniopomorskie	1 344		124 091	
2017	pomorskie	1 629	3 078	114 309	246 814
	zachodniopomorskie	1 449		132 505	
2018	pomorskie	1 637	3 190	115 901	253 995
	zachodniopomorskie	1 553		138 094	

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Raport dotyczący liczby obiektów turystycznych oraz miejsc noclegowych na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 16.03.2020].

TABELA 5.2. Liczba turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych oraz liczba udzielonych noclegów na Pomorzu w okresie 2010-2018

Rok	Województwo	Liczba turystów korzystających z noclegów	Liczba turystów korzystających z noclegów ogółem	Liczba udzielonych noclegów	Liczba udzielonych noclegów ogółem
2010	pomorskie	1 628 830	3 375 640	5 653 001	15 098 059
	zachodniopomorskie	1 746 810		9 445 058	
2011	pomorskie	1 661 540	3 572 176	5 689 466	15 861 476
	zachodniopomorskie	1 910 636		10 172 010	
2012	pomorskie	1 872 589	3 871 263	6 400 863	17 337 855
	zachodniopomorskie	1 998 674		10 936 992	
2013	pomorskie	1 966 831	4 056 935	6 546 610	17 768 047
	zachodniopomorskie	2 090 104		11 221 437	
2014	pomorskie	2 197 688	4 445 350	7 093 131	19 012 535
	zachodniopomorskie	2 247 662		11 919 404	
2015	pomorskie	2 439 185	4 816 341	7 880 472	20 210 529
	zachodniopomorskie	2 377 156		12 330 057	
2016	pomorskie	2 672 714	5 237 416	8 718 215	22 101 436
	zachodniopomorskie	2 564 702		13 383 221	
2017	pomorskie	2 885 087	5 644 823	9 306 636	23 364 165
	zachodniopomorskie	2 759 736		14 057 529	
2018	pomorskie	3 047 790	6 088 939	9 815 973	24 969 436
	zachodniopomorskie	3 041 149		15 153 463	

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Raport dotyczący liczby turystów korzystających z noclegów na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 18.03.2020].

Potencjał przyrodniczy Pomorza

Potencjał przyrodniczy i kulturowy ziem polskich jest ogromny, jednak nadal jest on słabo wykorzystywany w praktyce i promocji turystycznej. Polskę uznaje się za jeden z najbardziej atrakcyjnych krajów w Europie. To właśnie przyroda i dziedzictwo kulturowe są jej prawdziwym bogactwem, które należy wykorzystywać dla rozwoju turystyki, ale też pielęgnować i chronić. Dzięki wspomnianemu potencjałowi nasz kraj ma znaczne możliwości i szanse zajęcia dobrej pozycji na rynku turystycznym w Europie. Polskę można zaliczyć do krajów unikatowych na skalę międzynarodową, o wyjątkowych zasobach przyrodniczych i warunkach geograficznych³.

Turystyka jako dziedzina gospodarki jest nierozłącznie związana z uwarunkowaniami przyrodniczymi. Zawsze, kiedy region posiada duże, a przy tym zróżnicowane, bogactwo przyrodnicze, jest on chętnie odwiedzany przez turystów. **Niekiedy jest to w znacznym stopniu powiązane z istnieniem dobrych połączeń komunikacyjnych, sprzyjającymi warunkami dla rozwoju różnych form turystyki lub chociażby klimatem.** Tak jest również w przypadku analizowanego regionu Pomorza, który obejmuje pas ziem przylegających bezpośrednio do Morza Bałtyckiego. Najważniejszym walorem przyrodniczym tego terytorium są szerokie piaszczyste plaże otoczone wałami wydmyowymi i pasmami lasów. Pas wybrzeża nie jest jednorodny – występują tu nieliczne fragmenty wybrzeży klifowych oraz znacznie dłuższe mierzeje piaszczyste, odcinające od morza jeziora przybrzeżne, zatoki i zalewy. Atrakcyjność przyrodnicza wybrzeża morskiego potwierdzona została utworzeniem dwóch parków narodowych (Wolińskiego i Słowińskiego) oraz kilku parków krajobrazowych⁴. Specyfikę regionu stanowią warunki klimatyczne, które powodują, że sezon kąpielowy w Morzu Bałtyckim trwa krótko, zaledwie od 50 do 70 dni w roku. Na obszarze tym wyodrębniono trzy regiony turystyczne, nazywane również podregionami, odpowiadające podziałowi fizyczno-geograficznemu. Są to: Pobrzeże Szczecińskie, Pobrzeże Słowińskie i Pobrzeże Gdańskie. Pobrzeże Szczecińskie leży w zachodniej części polskiego wybrzeża i zamyka się w przybliżeniu w granicach dawnego województwa szczecińskiego (według granic sprzed roku 1999). Rozszerza się ono ku południu, obejmując także rejon ujścia Odry oraz Równinę Pyrzycko-Stargardzką wraz z jeziorem Miedwie. Jest to teren głównie nizinny, za wyjątkiem wzgórz morenowych, które wznoszą się koło Szczecina i osiągają do 149 m wysokości n.p.m., a na Wyspie Wolin – do 115 m n.p.m. Głównym walorem Pobrzeża Szczecińskiego jest samo morze, piaszczyste plaże, a także znajdujące się w głębi lądu wielkie akweny: Zalew Szczeciński oraz jeziora Dąbie i Miedwie. Nie mniej istotne są również obszary leśne, w tym puszcze (Wkrzańska, Goleniowska, Bukowa) oraz lasy Wolińskiego Parku Narodowego.

³ T. Jędrzyśiak, *Turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2008.

⁴ G. Gołębski (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*, PWN, Warszawa 2009.

Pobrzeże Słowińskie zajmuje najdłuższy odcinek polskiego wybrzeża Bałtyku. Ciągnie się od Kołobrzegu aż po okolice przylądka Rozewie. Położone jest niemal w całości w granicach dawnych województw koszalińskiego i słupskiego (do roku 1999). Jest to część Wybrzeża o najlepszych walorach turystycznych – na jej terenie nie leżą żadne duże miasta, nie ma tu uciążliwego przemysłu, a także ujść rzek niosących zanieczyszczenia z głębi kraju. Rozciągają się tu natomiast **bardzo szerokie plaże**. Zalesienie nadmorskiej strefy Pobrzeża Słowińskiego jest mniejsze niż Pobrzeża Szczecińskiego, ale wałowi wydmowemu towarzyszy zazwyczaj wąski pas lasu⁵.

Główną atrakcją przyrodniczą i krajoznawczą Pobrzeża Słowińskiego jest Słowiński Park Narodowy z największym w Polsce nagromadzeniem ruchomych wydm. W głębi lądu krajobraz urozmaicają wzgórza morenowe (Góra Chełmska, Rowokół), większe kompleksy leśne oraz rzeki o stosunkowo czystej wodzie, malowniczo położone.

Pobrzeże Gdańskie obejmuje wschodnią część Wybrzeża, rozciągającą się wokół Zatoki Gdańskiej, oraz Żuławy Wiślane. Występują tu różne typy krajobrazów – wybrzeża klifowe (okolice przylądka Rozewie, Kępa Redłowska), wybrzeża nizinne z wałem wydmowym, piaszczyste mierzeje (Helska i Wiślana), a także wybrzeże zarastające w Zatoce Puckiej. W głębi lądu natomiast krajobraz się zmienia – od zmeliorowanej depresji Żuław, przez bagniste obniżenia (np. Bielawskie Błoto koło Jastrzębiej Góry, Mostowe Błota koło Redy), aż po wysokie wzgórza morenowe i krawędzie wysoczyzn.

W granicach Pomorza, czyli w obrębie administracji województw zachodniopomorskiego i pomorskiego, znajduje się także część Pojezierza Pomorskiego, którego granicę wyznacza na zachodzie rzeka Odra, a na wschodzie Wisła. W części północnej przechodzi ono bez wyraźnej granicy w region Wybrzeża. Tak jak w całej strefie pojezierzy, głównymi walorami turystycznymi są tu jeziora i lasy, a w nieco mniejszym stopniu również rzeki i ukształtowanie terenu. Wody jezior i rzek są tu na ogół czyste, co sprzyja uprawianiu sportów wodnych i wędkarstwa. Największe jeziora, Drawsko i Wielimie, mają prawie po 20 km² powierzchni. Przeciętna lesistość wynosi tu 36%, a największe kompleksy leśne to Bory Tucholskie i Puszcza Drawska. Rozciągają się one na obszarach sandrów, na południe od głównej strefy moren czołowych zlodowacenia bałtyckiego. W granicach Pojezierza Pomorskiego wyodrębnia się Pojezierze Drawskie i Pojezierze Kaszubskie. Pojezierze Drawskie, położone w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, cechuje się dużym skupieniem jezior i czystymi rzekami łączącymi jeziora. Ze względu na duże urozmaicenie terenu i stosunkowo duże zalesienie utworzono tam Drawski Park Krajo-
brazowy o powierzchni 414 km². Pojezierze Kaszubskie, leżące w południowej części województwa pomorskiego, wyróżnia się zaś pagórkowatą rzeźbą. Połodowcowe wzgórza morenowe osiągają tu najwyższe w północnej Polsce wysokości (Wieżyca – 329 m n.p.m.). Między wzgórzami rozciągają się długie i wąskie jeziora (najbardziej

⁵ T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2008.

znane to Raduńskie i Ostrzyckie) oraz głębokie doliny rzek. Z pojezierza Kaszubskiego wypływa rzeka Słupia, której dolina powyżej Słupska została uznana za park krajobrazowy⁶.

Uwzględniając obecny podział administracyjny, warto zauważyć, że szczególne położenie województwa zachodniopomorskiego jest zarazem istotnym czynnikiem determinującym jego rozwój. Województwo to leży na szlakach tranzytowych biegnących z Niemiec oraz Skandynawii na wschód i południe Europy. Urozmaicona rzeźba terenu ukształtowana została przez działalność lodowca skandynawskiego i jego wód roztopowych. Jej różnorodność wpływa na atrakcyjność turystyczną regionu. Pod względem geograficznym obszar województwa podzielić można na trzy strefy: pas wybrzeża, pas równin i pas pojezierzy. Charakterystyczną cechą regionu jest obfitość wód powierzchniowych (ok. 6% powierzchni województwa). Główną rzeką jest Odra. Największe jeziora, o powierzchni ponad 1000 ha, to: Dąbie, Miedwie, Jamno, Drawsko, Wielimie, Bukowo i Lubie. Województwo posiada także duże zasoby leśne (35,2% powierzchni, przy średniej dla Polski – 28,2%) o szczególnej wartości gospodarczej, rekreacyjnej i ekologicznej. Unikatowe zasoby przyrodnicze podlegają różnym formom ochrony prawnej. Klimat województwa należy do umiarkowanych, z przewagą wiatrów zachodnich, północno-zachodnich i północnych. Jednocześnie, z uwagi na bliskość morza i mnogość zbiorników wodnych oraz dużych powierzchni lasów, charakteryzuje się znaczną wilgotnością powietrza. Na terenie województwa występują kopaliny naturalne: ropa naftowa, gaz ziemny, wapienie, margle, kreda jeziorna, kamień drogowy i budowlany, kruszywa naturalne, wody mineralne, torfy borowinowe, torf, wody geotermalne i solanki. Występujące tu gleby zaliczane są do grupy gleb polodowcowych. Przeważają wśród nich gleby bielcowe i brunatne. Na uwagę zasługuje fakt występowania na dosyć dużym obszarze gleb torfowych z grupy bagiennych oraz czarnych ziem w okolicach Pyrzyc i Stargardu. Wymienione cechy wpłynęły na ukształtowanie się sieci osadniczej oraz układu komunikacyjnego, a także na rodzaj i lokalizację przemysłu (z gospodarką morską i rolniczą na czele) oraz na rozmieszczenie i charakter bazy rekreacyjnej, sanatoryjnej i wypoczynkowej⁷.

Region Pomorza charakteryzuje się znakomitymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Znajduje się tu wiele obszarów i obiektów prawnie chronionych, które tworzą system ochrony przyrody. Charakterystykę wybranych walorów przyrodniczych, stanowiących potencjał turystyczny badanych województw, zestawiono w tabelach 5.3 i 5.4.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych (prawnie chroniona) obejmowała w roku 2019 w województwie zachodniopomorskim obszar 496,9 tys. ha, co stanowi 21,7% jego powierzchni ogółem. W przypadku województwa pomorskiego jest to 598,0 tys. ha, czyli 32,7% jego powierzchni ogólnej.

⁶ Por. T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, op. cit.

⁷ Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, www.wzp.pl [dostęp: 14.03.2020].

TABELA 5.3. Stan geodezyjny i kierunki wykorzystania powierzchni województw pomorskiego i zachodniopomorskiego w roku 2019

Województwo	Użytki rolne	ha/na 1000 ludności	Grunty leśne i zalesione	ha/na 1000 ludności	Grunty pod wodami	ha/na 1000 ludności	Użytki ekologiczne	ha/na 1000 ludności
pomorskie	918 497	398,0	691 228	300,0	74 282	32,0	1 967	1,0
zachodniopomorskie	2 288 248	653,0	857 312	499,8	117 848	68,7	4 496	2,6
Razem	3 302 745	1051	1 548 540	799,8	190 130	100,7	6 463	3,6

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Raport dotyczący stanu geodezyjnego oraz kierunków wykorzystania gleb na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 17.03.2020].

TABELA 5.4. Potencjał przyrodniczy Pomorza (według danych za rok 2019)

Województwo	Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w ha	m ² na 1 mieszkańca	Parki narodowe w ha	m ² na 1 mieszkańca	Parki krajobrazowe w ha	m ² na 1 mieszkańca	Rezerваты przyrody w ha	m ² na 1 mieszkańca
pomorskie	598 303	2 593	26 186	113	152 187	659	8 876	38
zachodniopomorskie	493 968	2 888	13 594	76	112 997	661	12 904	75
Razem	1 092 271	5 481	39 780	189	265 184	1 320	21 780	113

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Raport dotyczący potencjału przyrodniczego Pomorza, www.stat.gov.pl [dostęp: 17.03.2020].

Potencjał kulturowy

Turysta uczestniczy w tworzeniu kultury oraz ochronie wartości kulturalnych, mając równocześnie dogodne warunki do poznawania tych wartości, przekazywania treści poznawczych, estetycznych i moralnych. Dobra kultury, takie jak zabytki, miejsca pamięci narodowej, muzea, instytucje kulturalne, zjawiska życia kulturalnego oraz szeroko rozumiana kultura ludowa, stanowią przedmiot potrzeb turystycznych. Ich zaspokajanie oznacza popularyzację dóbr kultury, a zarazem zwiększa ich dostępność dla lokalnych społeczności. Jednocześnie występowanie tych dóbr stanowi ważny czynnik rozwoju turystyki w określonych układach przestrzennych. Wydaje się, że żadna inna dziedzina ludzkiej działalności, może z wyjątkiem edukacji, nie wywiera tak silnego wpływu na lokalną kulturę, jak właśnie turystyka. Chodzi więc o turystykę, która opiera się na wyjątkowości danego miejsca oraz przybiera formy odpowiadające interesom jego mieszkańców⁸. Tym samym stanowi ona źródło zasobów niezbędnych do zachowania lokalnej kultury, a co najistotniejsze, pomaga społecznościom lokalnym odzyskać poczucie wartości oraz uczynić z ich własnej wiedzy, odrębności i wyjątkowości prawdziwe bogactwo. W ten sposób powstaje coś w rodzaju sektora eksploatacji dziedzictwa, obejmującego podmioty chronione, przekazujące i gromadzące kapitał kulturowy.

Jako region Pomorze jest jednym z najbardziej atrakcyjnych obszarów pod względem walorów przyrodniczych i kulturowych w Polsce. Pod względem potencjału funkcjonalnego, czyli tych zasobów, które powstały jako rezultat działalności człowieka, Pomorze jest regionem interesującym, bardzo atrakcyjnym dla turystów. Na jego obszarze działają 103 muzea, z czego aż 73 na obszarze województwa pomorskiego, a także instytucje paramuzealne (odpowiednio dziewięć w województwie pomorskim oraz cztery w zachodniopomorskim). W województwie pomorskim jest ponadto 14 instytucji kultury o profilu muzycznym (teatry muzyczne, filharmonie), natomiast w zachodniopomorskim – dziewięć. Pomorze cechuje się także dużą ilością galerii sztuki, wystaw i ekspozycji – w tym zakresie ponownie dominuje województwo pomorskie.

Jeśli chodzi o zespoły artystyczne działające na terenie Pomorza, większa ich liczba funkcjonuje na terenie województwa zachodniopomorskiego, jednakże tylko 107 (spośród wszystkich 714) działa na terenach wiejskich. Inaczej sytuacja przedstawia się w województwie pomorskim, w którym to na obszarach wiejskich istnieje niemal taka sama liczba grup artystycznych co w miastach. Przyczyną tego stanu rzeczy jest zapewne fakt, że dużą część tego województwa stanowią Kaszuby, których mieszkańcy przywiązują wielką wagę do tradycji i kultury przodków, a lokalne zespoły kultywują dziedzictwo kulturowe.

Wybrane elementy potencjału funkcjonalnego, według stanu na rok 2019, zestawiono w tabeli 5.5.

⁸ L. Pender, R. Sharpley, *Zarządzanie turystyką*, PWE, Warszawa 2008.

TABELA 5.5. Instytucje kultury na Pomorzu (stan na rok 2019)

Województwo	Muzea	Instytucje paramuzealne	Teatry i inst. muzyczne	Kina	Galerie	Wystawy	Ekspozycje	Grupy (zespoły) artystyczne	
								miasto	wieś
pomorskie	73	9	14	24	21	308	329	405	378
zachodniopomorskie	30	4	9	24	13	136	140	714	107
Razem	103	13	23	48	34	444	469	1119	485

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Raport dotyczący liczby obiektów kultury na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 17.03.2020].

Jednymi z ciekawszych obiektów kultury, cieszącymi się zainteresowaniem turystów, są Muzeum II Wojny Światowej oraz Muzeum „Europejskie Centrum Solidarności” w Gdańsku. Uznając, że stolica województwa pomorskiego jest miastem o dużej popularności, trzeba podkreślić, że otwarcie tych obiektów jeszcze bardziej przyczyniło się do uatrakcyjnienia mapy turystycznej regionu. Warto wskazać ponadto na turystyczne znaczenie Muzeum Kultury Ludowej w Swołowie (powiat słupski). To unikatowe muzeum prowadzi szereg imprez dla turystów i mieszkańców, jak choćby organizowane co roku „Święto Gęsiń”. Muzeum to jest stosunkowo nowe, ale bazuje na zabytkowych obiektach wiejskich, które zostały wykupione i doprowadzone do stanu pierwotnego przy wykorzystaniu m.in. funduszy europejskich.

Interesującym obiektem z wieloletnią tradycją jest także Muzeum Wsi Słowińskiej w Klukach, które powstało w 1963 roku. Także tutaj organizuje się wiele imprez nawiązujących do kultury Słowińców, wśród których najbardziej znaną jest „Czarne Wesele” organizowane w maju każdego roku. Pieczę nad wymienionymi muzeami sprawuje Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, które jest instytucją samorządową województwa pomorskiego. W podobnej strukturze działa również Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydżach Kiszewskich. Można zatem zauważyć, że pomorski samorząd wojewódzki inwestuje w kulturę lokalną nie tylko w miastach, ale także na obszarach wiejskich. Obiekty muzealne podległe temu samorządowi położone są w różnych częściach województwa, a dzięki stabilnemu finansowaniu zatrudniają wysoko wyspecjalizowaną kadrę i stale rozwijają swoją działalność. Sprawia to, że ruch turystyczny nie kumuluje się jedynie wokół największych miast czy kurortów wypoczynkowych, ale rozkłada się równomiernie na całym terenie, czyniąc go dzięki temu bardziej atrakcyjnym.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego jedną z największych atrakcji, nawiązujących zarazem do historycznej tożsamości i kultury, jest Skansen Słowian i Wikingów na wyspie Wolin, który od roku 2002 prowadzi stowarzyszenie o takiej samej nazwie. Corocznie skansen odwiedza ponad 70 000 osób z 30 krajów. Istotnym elementem kultury materialnej jest również Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie oraz Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie. Ten ostatni swoją historią zachwyca rzesze turystów, ponieważ to w jego murach urodził się i zmarł jeden z największych władców średniowiecznych król Eryk I, który oprócz Pomorza, władał także Norwegią, Szwecją oraz Danią. Sarkofag z jego szczątkami można zaś odwiedzać w Kościele Mariackim w Darłowie. Ten historyczny atut plasuje Darłowo wśród najciekawszych miast na mapie turystycznej Pomorza.

Analizując dane zestawione w tabeli 5.5, zauważono różnice w potencjale kulturalnym badanych województw Pomorza. Bardzo ważnym elementem rozwoju turystyki są znane, rozpoznawalne i charakterystyczne obiekty muzealne leżące na ich terenie, a będące we władaniu jednostek samorządowych niższego szczebla. Dotyczy to w szczególności województwa zachodniopomorskiego, gdzie działania związane z kulturą oraz inwestycje w kluczowe obiekty kulturalne ograniczają się do stolicy województwa, czyli Szczecina. Tam też zlokalizowana jest „perełka” samorządu województwa zachodniopomorskiego, która została odbudowana z jego środków, wspomniany już Zamek Książąt Pomorskich. O dysproporcjach w finansowaniu obiektów kultury tego województwa świadczy fakt, iż drugi pod względem znaczenia historycznego obiekt muzeum, czyli Zamek Książąt Pomorskich w Darłowie, od czasu powstania województwa do roku 2015 otrzymał dotację jedynie na poziomie 20 000 złotych. Dopiero w ostatnich latach zrealizowano projekt ważny dla muzeum, ale także i dla regionu, ponieważ poświęcony jednej z głównych postaci historycznych z nim związanych, a mianowicie królowi Erykowi I. Dzisiaj w nowoczesny sposób urządzona wystawa stała stanowi główną atrakcję tego muzeum.

Podsumowanie

Bez wątpienia rozwój turystyki jest dziś bardzo mocno powiązany z potencjałem przyrodniczym i kulturowym danego regionu, w tym przypadku Pomorza.

Baza noclegowa, którą oferuje charakteryzowany region, jej standard czy ilość miejsc noclegowych to jedne z ważniejszych czynników branych pod uwagę przy wyborze miejsca wypoczynku przez turystów. Jednak w dobie szybkiego rozwoju cywilizacyjnego oraz nowoczesnych technologii, co w konsekwencji prowadzi do bardzo szybkiego trybu życia, coraz więcej turystów szuka obszarów, które wyróżnia chociażby ich naturalność czy unikatowość.

Dzięki dużemu potencjałowi przyrodniczemu w regionie silnie rozwija się turystyka aktywna na wytyczonych do tego celu specjalnych szlakach – kajakowych, rowerowych czy pieszych. Bezpośredni dostęp do morza, a także duża ilość jezior i rzek sprzyjają również uprawianiu turystyki wodnej – żeglarstwa czy wędkarstwa.

Potencjał kulturowy Pomorza ma duży wpływ na zainteresowanie tym regionem, co powoduje, że turyści chętnie poznają jego bogatą historię i tradycję. To pozwala również na zachowanie kultury danego miejsca czy stworzenie interesujących atrakcji turystycznych. Należy podkreślić, że szybki rozwój turystyki Pomorza spowodowany jest zarówno powstawaniem coraz większej liczby obiektów noclegowych, a co za tym idzie większej liczby miejsc noclegowych, jak i zachowaniem oraz ochroną potencjału przyrodniczego i kulturowego.

Streszczenie

Opracowanie charakteryzuje Pomorze jako największy obszar recepcji turystycznej w Polsce. Autorzy podejmują próbę powiązania tego faktu z potencjałem przyrodniczym i kulturowym tego regionu. W opracowaniu zaprezentowano analizę danych statystycznych za lata 2010-2018 w województwach pomorskim i zachodniopomorskim, które ukazują ciągły wzrost liczby obiektów turystycznych oraz miejsc noclegowych. W analizowanym okresie zauważalny jest również przyrost liczby turystów oraz ilości udzielonych noclegów. Świadczy to o rosnącym zainteresowaniu wypoczynkiem na tym terenie. Czy przyczyną tej koniunktury jest silnie rozwijająca się infrastruktura turystyczna regionu, co szczególnie widoczne jest w przypadku wyższej klasy hoteli? Czy element ten w wystarczającym stopniu wpływa na decyzje turystów? Czy może inne aspekty są równie ważne lub nawet ważniejsze i to one powodują, że region nadmorski, składający się z dwóch województw, jest tak często wybierany przez turystów? Autorzy publikacji wskazują, że elementem decydującym o wyborze miejsca wypoczynku mogą być unikatowe wartości przyrodnicze i kulturowe analizowanego regionu. To właśnie te aspekty w obecnie funkcjonującej rzeczywistości stają się coraz ważniejsze dla społeczeństwa jako całości oraz turystów, którzy oczekują czegoś więcej niż tylko wysokiego standardu obiektu wypoczynkowego. Można uznać, że podstawą rozwoju turystyki Pomorza jest optymalne wykorzystanie jego potencjału przyrodniczego i kulturowego.

Słowa kluczowe: turystyka Pomorza, potencjał przyrodniczy, potencjał kulturowy, rozwój regionu

Summary

Natural and cultural potential as the basis for the development of tourism in Pomerania

The paper characterizes Pomerania as the largest tourist reception area in Poland. The authors attempt to link this fact with the natural and cultural potential of the region. The study presents an analysis of statistics for the years 2010-2018 in the provinces of Pomerania and West Pomerania, which show a continuous increase in the number of tourists and accommodation facilities. The analyzed period also saw a large increase in the number of tourists and overnight stays. This demonstrates the growing interest in recreation in the area. Does the boom result from the remarkable

development of the tourist infrastructure of the region, particularly evident in the higher-class hotels? Are tourists' decisions mostly affected by this factor? Or are there other aspects of similar or even greater importance that make this coastal two-province region a so-often chosen a tourist destination? The authors of the publication attempt to demonstrate that, when it comes to the tourists' decisions, the most influential element may be the unique natural and cultural values of the region. It is these aspects of the current reality that are becoming more and more valued by the whole society and individuals who, as tourists, expect more than just a good standard hotel. It can be concluded that the basic facilitators the of development of tourism in Pomerania are its natural and cultural potential.

Key words: Tourism in Pomerania, natural potential, cultural potential, regional development

Literatura

1. Gołembski G. (red.), *Kompendium wiedzy o turystyce*, PWN, Warszawa 2009.
2. Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].
3. Jędrzyński T., *Turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2008.
4. Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J., *Geografia turystyki Polski*, PWE, Warszawa 2008.
5. Pender L., Sharpley R., *Zarządzanie turystyką*, PWE, Warszawa 2008.
6. Raport dotyczący liczby obiektów kultury na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].
7. Raport dotyczący liczby obiektów turystycznych oraz miejsc noclegowych na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].
8. Raport dotyczący liczby turystów korzystających z noclegów na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].
9. Raport dotyczący potencjału przyrodniczego Pomorza, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].
10. Raport dotyczący stanu geodezyjnego oraz kierunków wykorzystania gleb na Pomorzu, www.stat.gov.pl [dostęp: 12.03.2020].
11. Sikora J., *Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania postaw przedsiębiorczych mieszkańców wsi w Polsce*, w: U. Swadźba, B. Pactwa, M. Żak (red.), *Praca-Więź-Integracja. Praca, przedsiębiorczość, gospodarka oparta na wiedzy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015.
12. Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, www.pomorskie.eu [dostęp: 16.03.2020].
13. Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, www.wzp.pl [dostęp: 14.03.2020].